

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ
หลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF TRAINING CURRICULUM ACCORDING
TO THE THREE-THREEFOLD PRINCIPLES TO ENHANCE
THE CHARACTERISTICS THE SAPPURISADHAMMA 7
FOR PRIMARY EDUCATION STUDENT

พระธรรมรงค์ อนันถาวร,

Phra Thammarong Anunthaworn

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Kanchanburi Rajabhat University

E-mail : thammarongnama@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ 2.1) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม 2.2) ศึกษาคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลักจากการได้รับการฝึกอบรม ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และจัดกิจกรรมตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 6 หน่วย, แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ, แบบประเมิน

* Received 24 April 2021; Revised 27 June 2021; Accepted 29 June 2021

คุณลักษณะหลักสี่ปฐิสธรรม 7 จำนวน 18 ข้อ สถิติที่ใช้ได้แก่ 1) ร้อยละ (%) 2) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 4) การทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐิสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสมเท่ากับ 4.089 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาแก่นักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 77.36/76.48

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม จากการทดลองใช้หลักสูตรจริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่า 2.1) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากรับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2.2) คุณลักษณะหลักสี่ปฐิสธรรม 7 ของนักเรียนในระหว่างและหลังการฝึกอบรม พบว่า ด้านการรู้จักเหตุอยู่ในระดับดีมาก ด้านการรู้จักผลอยู่ในระดับดีมาก และด้านการรู้จักตนอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม, หลักไตรสิกขา, เสริมสร้างคุณลักษณะ, หลักสี่ปฐิสธรรม 7

Abstract

The purposes of this article were 1) to develop and to find effectiveness of training curriculum according to the Treefold principle to enhance the characteristics the sapphurisdhama 7 for primary education students, 2) to study the effectiveness of training curriculum Including 2.1) study student achievement before and after training 2.2) study the characteristics of the sapphurisdhama 7 of the students after receiving training. Sample groups were primary level students at Ban Bueng Hua Waen School Bo Phloy Sub-district, Bo Phloy District, Kanchanaburi Province, amount 32 people which was obtained from a simple randomness by drawing lottery school and organize activities according to training courses according to the Tri-Sikkha principle to strengthen the characteristics of Supuristham 7 for primary education student by using the experiment plan was One Group Pretest – Posttest Design in the

second semester of the academic year 2020. The research instruments included training curriculum according to the Trisikha to strengthen the characteristics of sapphurisdhama 7 for phathom suksa students number of 6 units, an achievement test before and after the fore-choice multiple-choice training number 30 questions, evaluations of characteristics of sappurisdhama 7 number 18. The statistics were used 1) percentage (%) 2) mean ($\bar{X}$) 3) standard deviation (S.D.) and 4) T-value test (t-test dependent)

The research results were found that

1. The results of the development and effectiveness of the training curriculum according to the threefold principle to enhance the characteristics of the sapphurisdhama 7 for primary education student found that the training curriculum was appropriate at a high level, equal to 4.089 and before applying the curriculum, learning activities were organized by using the leaning process according to the threefold principle with non-group student found that the training curriculum were the efficiency E_1/E_2 was 77.33/76.48

2. The results of the trial run training curriculum with target student found that the achievement after training was higher than before the training at the .05 level of significance. Characteristics Sappuristham 7 found that the knowing of the cause was at very good level, the recognition the result was at very good level and self-awareness was at a good level.

Keywords : Training Curriculum, Threefold Training, Enhance the Characteristics, the Sappurisdhanna 7

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย เพื่อสร้างและพัฒนาพลเมืองที่มี คุณภาพ มีความรู้ความสามารถทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนจนถึงขีดสูงสุดตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ

เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม และการปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกกระดับและประเภทการศึกษาเพื่อให้ได้ครุดีมีความรู้ทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและจิตวิญญาณของความเป็นครูเข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดสูงสุดของศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการนำหลักธรรมทางศาสนามาช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของคนดีจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งความเป็นคนดีมีความสอดคล้องกับหลักสัปปริสธรรมเพราะเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษหรือเป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเต็มคน มี 7 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ
- 2) อตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล
- 3) อตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ
- 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ
- 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล
- 6) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน
- 7) บุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ในชีวิตประจำวันถ้าใครมีคุณธรรมของมนุษย์ที่แท้ 7 ประการนี้และประพฤติได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นย่อมถือว่าเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “คนดีแท้” หรือ “มนุษย์โดยสมบูรณ์” การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาย่อมเหมาะสมถูกต้องปราศจากความผิดพลาดน่าประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคม โดยส่วนรวมคนดีที่ที่อยู่ในสังคมโดยอ้อมเอื้ออำนวยประโยชน์สันติสุขแก่สังคมนั้น ผู้ประสงค์จะให้การดำเนินชีวิตประจำวันไปได้โดยราบรื่นเรียบร้อยเป็นสุขช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้ จะต้องเป็นหลักคุณธรรมของมนุษย์นี้โดยสมบูรณ์ การพัฒนาคนต้องมีการพัฒนาให้ครบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านพฤติกรรมและวิถีใช้ชีวิต ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพ เป็นระดับที่ปรากฏตัวของการแก้ปัญหา 2) ด้านจิตใจ เช่น พัฒนาคุณธรรมความเข้มแข็งที่มั่นคงของจิตใจ และสภาพจิตใจที่ดีงาม รวมทั้งความสุข 3) ด้านปัญญาหรือปรีชาญาณคือความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), 2561, น. 200) อีกทั้ง แนวความคิดทัศนคติและค่านิยม หลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่ฝึกให้คนเจริญพัฒนาขึ้นไปในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านของชีวิตที่ดีงามการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ศีล เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่ และบริเวณแวดล้อมให้สะอาดหมดจด เรียบร้อย ราบรื่น แน่นหนา มั่นคง 2) สมาธิเป็นเสมือนการเตรียมตัวของผู้ทำงานให้มีเรี่ยวแรง กำลัง ความถนัด ชัดเจนพร้อมที่จะลงมือทำงาน และ 3) ปัญญาเป็นเหมือนอุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ เช่น บ้านเรือนที่ทำงานหากฝาผุ พื้นขรุขระหลังคารั่ว รอบอาคารถนนหนทางรกรุงรัง ทั้งเป็นถิ่นไม่ปลอดภัย (ขาดศีล) การจัดแต่งวางสิ่งของเครื่องใช้ในที่ทำงานไม่เป็นระเบียบ ไม่พร้อม ไม่สบาย

อึดอัดขัดใจ (ขาดสมาธิ) การเป็นอยู่และการทำงานคิดการทั้งหลายไม่อาจดำเนินไปได้ด้วยดี (ขาดปัญญา) เพราะฉะนั้น ถ้าหากขาดหลักของไตรสิกขาตั้งที่กล่าวมาแล้ว การดำเนินชีวิตรวมไปถึงการงานย่อมไม่สัมฤทธิ์จุดหมายปลายทาง (ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน, 2559, น. 178)

การจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นภาระของวิชาพระพุทธศาสนา คือ ต้องสอนให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่แตกแยก ไม่แบ่งสี โดยระบบการเรียนการสอนควรยึดหลักโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด การพิจารณาโดยแยบคาย การคิดถูกวิธี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเกิด ศิล สมาธิ และปัญญา (พระพรหมบัณฑิต, 2562) ที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลากระแสโลกาภิวัตน์ยังคงส่งผลกระทบต่อภาวะของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ทำอย่างไรคนในสังคมจึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข จุดเริ่มต้นต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่จะเป็นคนดีของสังคม ในวันข้างหน้า การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคม จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) โดยสถาบันทางการศึกษาแห่งชาติ (ส.ท.ศ.) ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2559 โดยจำแนกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับเขตพื้นที่ ระดับสังกัด และระดับประเทศ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 45.53, 37.61 และ 39.06 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมทุกสังกัด มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 50% โดยเฉพาะในระดับสังกัดและระดับประเทศ มีค่าเฉลี่ยต่ำมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในด้านศาสนา ศิลธรรม และ จริยธรรม และนอกจากนี้จากผลการรายคะแนนเฉลี่ยของนักเรียน จำแนกตามขนาดของ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก การส่งเสริมบุคลากรที่มีหน้าที่สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะ โรงเรียนขนาดเล็กควรได้รับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่มีส่วนเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นคนดีในสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีโดยใช้กลยุทธ์หรือศาสตร์ในการสอน ที่หลากหลาย เหมาะสมกับสภาพทางสังคม ระดับของผู้เรียน และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การจัดทำมีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น คณะสงฆ์ไทยได้เสนอให้ กระทรวงศึกษาธิการ ออกคำสั่งให้มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนทุกระดับตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในระดับมัธยมให้แยกจากกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม เป็นวิชาพระพุทธศาสนาและเป็นวิชาบังคับ ส่วนในระดับประถมศึกษา พระพุทธศาสนา เป็นเพียงสาระที่ 1 คือ ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามที่ผ่านมานั้นโรงเรียนถูกปล่อยให้กำหนดรายละเอียดของหลักสูตรเอง แม้ว่าระดับความเข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตการศึกษาจะไม่ค่อยตรงกันและเพี้ยนไปบ้างในบางกรณีก็ตาม อย่างไรก็ตามครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษายังคงต้องยึดหลักสูตรแกนกลางในการจัดการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าการจัดเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาอาจจะยังไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และในแง่ของการนำหลักธรรมและจริยธรรมไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียนก็ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงเป็นเข็มทิศชี้ทางให้บุคลากรทางการศึกษาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของสังคมนั้น ๆ เพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา รวมไปถึงคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ ขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และเป็นการสอนโดยการบอกและให้เด็กท่องจำเน้นวิชาความรู้มากกว่าการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ใกล้ตัวได้ขมขื่นเดียวกันครูผู้สอนได้รับการพัฒนาไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความซาบซึ้งพอนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดต่อการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพทางจิต จึงมักจะส่งผลออกมาว่าเยาวชนไทยขาดระเบียบวินัย ดิตยาเสพติด ทะเลาะวิวาทกัน (พระปลัดสาธิต อมโร, 2558, น. 2)

ดังนั้น ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและครูพระสอนศีลธรรมควรเปลี่ยนมุมมองในการจัดการเรียนการสอนใหม่ที่ให้เด็กได้คิดและนำไปดำเนินชีวิต โดยกระบวนการทางปัญญา สร้างความรัก ความศรัทธาให้กับนักเรียน ควรปรับตัวให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้อยู่ในใจของเด็ก สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เรียนรู้ร่วมกันกับเด็ก ๆ หันกลับมาคิดรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก พัฒนาจิตใจของเด็กและเสริมสร้างปัญญาให้กับเด็ก หันกลับมาคิดค้นสื่อการสอนและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และทันสมัย เพื่อให้เด็ก ๆ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ในด้านเนื้อหาในการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน พบว่า เนื้อหามากและยาก เนื่องจากนำหลักธรรมมาใช้มากเกินไป เนื้อหาด้านจริยธรรมค่อนข้างน้อย เวลาที่ใช้สอนมีน้อย มีความซ้ำซ้อนไม่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาต้องหันกลับมาให้ความสำคัญของการเพิ่มเวลาในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มากขึ้น รวมไปถึงการใช้แหล่ง

เรียนรู้ที่น่าสนใจ เพื่อเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้ อยากเรียนและอยากปฏิบัติ ซึ่งอาจจะบูรณาการในลักษณะของการพัฒนาทักษะชีวิตที่ใช้ หลักธรรมเป็นฐานในการเรียนรู้

จากสภาพปัญหา เหตุผล และความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าการพัฒนา จิตใจมีความจำเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย เป็นรากฐานของ สังคมไทย วัฒนธรรมไทยเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นคนดี ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เมื่อเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว ย่อมทำให้สังคมมีความสุข แต่ในปัจจุบันเยาวชนไทยนับวันจะห่างไกลจากวัดยังไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะของครูพระสอนศีลธรรม จึงเห็นความสำคัญของหลัก สัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของการเป็นคนดีเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาให้แก่ผู้เรียนในระดับ ประถมศึกษา จึงมีความสนใจหลักธรรมดังกล่าว เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้าและทำการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษา เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยของผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ที่ช่วยเสริมสร้างลักษณะของคนดีมีจิตใจเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้มี ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ดังต่อไปนี้
  - 2.1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรม
  - 2.2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลังจากการได้รับการ ฝึกอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research And Development : R&D)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 กลุ่มโรงเรียนอนุบาลบ่อพลอย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลบ่อพลอย โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน โรงเรียนบ้านหนองเตียน โรงเรียนบ้านหนองโพธิ์ โรงเรียนบ้านท่าว่า และโรงเรียนบ้านหนองย่างช้าง จำนวน 527 คน

ตัวอย่างที่ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม และผู้วิจัยจับสลากได้โรงเรียนบ้านบึงหัวแหวน ซึ่งตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 32 คน

3. เครื่องมือการวิจัย

1. หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรม
3. แบบประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

- ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย การศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สภาพทางสังคมและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

- ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การเขียนโครงร่างของหลักสูตรฝึกอบรม ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรม ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนำร่อง (Try-out) และปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้

- ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มเป้าหมายและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

- ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Development) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย การหาประสิทธิภาพ หาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม และปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- ขั้นตอนที่ 1

เป็นการวิเคราะห์เอกสาร เนื้อหาแบบพรรณนาความ

- ขั้นตอนที่ 2

1. การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่า IOC

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการหาค่าความยากง่ายของข้อสอบค่าอำนาจ จำแนกค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบและประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม

- ขั้นตอนที่ 3

1. คะแนนที่ได้จากการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรม

2. คะแนนที่ได้จากใบกิจกรรมในระหว่างการฝึกอบรม

3. คะแนนที่ได้จากการประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7

- ขั้นตอนที่ 4

1. หาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยพิจารณาจากการหาค่า E_1 / E_2

2. นำข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และศึกษาผลสัมฤทธิ์โดยเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระตามหลักสูตรฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้การหาค่า t แบบไม่อิสระ (t-test dependent)

3. ประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ในระหว่างและหลังการฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาโดยสรุปผล ดังนี้

1. ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม จากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสี่ปฐริสธรรม 7 ใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักเหตุ 2) ด้านการรู้จักผล 3) ด้านการรู้จักตน หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิดในการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล เกณฑ์ในการประเมินผล โดยขั้นตอนที่ใช้ในการฝึกอบรมผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผลการสังเคราะห์ พบว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 สร้างความคุ้นเคย ขั้นที่ 2 ขั้นฝึกอบรม ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปผลและประเมินผล ในการดำเนินการฝึกอบรมวิทยาการจะใช้หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม และนักเรียนใช้คู่มือสำหรับนักเรียนในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งเอกสารของหลักสูตรได้ผ่านการประเมินความเหมาะสม จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบมีค่าเท่ากับ 0.94 และค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินคุณลักษณะหลักสี่ปฐริสธรรม 7 มีค่าเท่ากับ 0.98 ดังนั้น การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งหมดจึงถือว่าใช้ได้และเป็นไปตามเกณฑ์ในการพิจารณา และเมื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองฝึกอบรมนักร้อง (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 26 คน เป็นเวลา 3 วัน พบว่า มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 77.30/76.48 ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการหาประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า

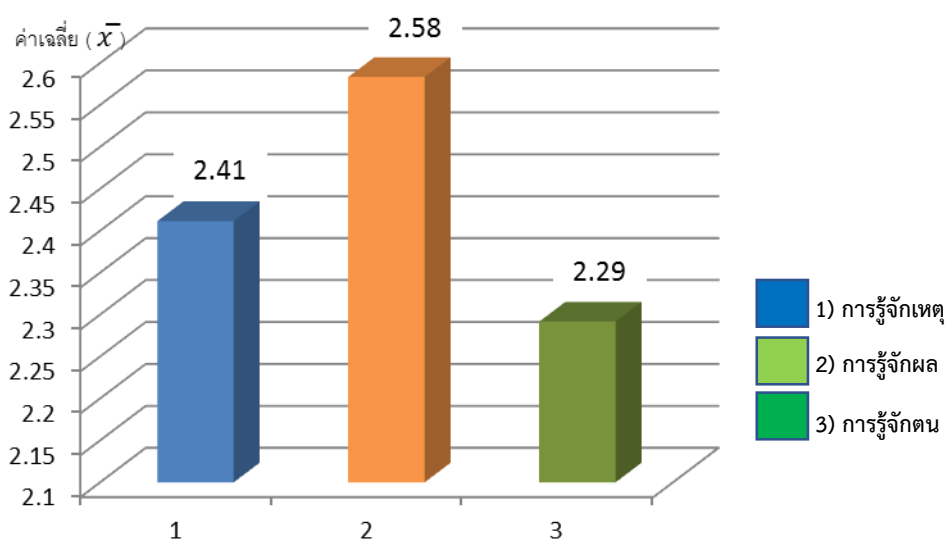
2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรม ตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 22.56, S.D.= 3.54) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X}$ = 16.39, S.D.= 3.60) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2.1 คือ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมก่อน-หลังอบรม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	พิสัย	($\bar{X}$)	S.D.	t	Sig
ก่อนการ อบรม	32	30	24-11	16.93	3.60	9.477	.000
หลังการ อบรม	32	30	30-14	22.56	3.54		

2.2 ผลการประเมินคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ตามหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้จำแนกค่าเฉลี่ยโดยรวมทั้ง 6 หน่วยในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักเหตุ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.41, S.D.= 3.53) 2) ด้านการรู้จักผลมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.58, S.D.= 2.92) ด้านการรู้จักตนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.29, S.D. = 3.86) ซึ่งยอมรับสมมุติฐานข้อที่ 2.2 คือ คุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลักจากได้รับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ของนักเรียนหลังจากการฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐิธธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 32 คน ดำเนินการฝึกอบรมตามขั้นตอนของหลักสูตรฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งในขณะทำการทดลองฝึกอบรมผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมการฝึกปฏิบัติ การค้นคว้า การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน และการให้คะแนนในระหว่างฝึกอบรม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับ (เครือวัลย์ ลิ้มอภิชาติ, 2531, น. 5) กล่าวว่า การฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทักษะการทำงานและด้านความรู้สึกรู้สึนึกคิดที่ถูกที่ควรและการสร้างสรรค์ ในการจัดการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีนักเรียนที่เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน คละกันในกลุ่มอยู่ทุกกลุ่ม ดังนั้น นักเรียนที่เรียนเก่ง และเรียนปานกลาง จะคอยแนะนำช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนกว่า และในขณะฝึกอบรมครูพี่เลี้ยงจะทำหน้าที่แนะนำ สนับสนุน และอำนวยความสะดวก โดยที่นักเรียนมีหน้าที่ในการศึกษาค้นคว้าจากคู่มือสำหรับนักเรียน (วิจิตร อาวะกุล, 2540, น. 52-56) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของการฝึกอบรม ได้แก่ การคัดเลือกและจัดบุคคลเข้ารับการอบรมให้เหมาะสม การจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้อบรม การคัดเลือกวิทยากรที่มีความสามารถและการดำเนินการอบรม การดำเนินการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า บรรยากาศในห้องอบรมซึ่งเป็นห้องประชุมมีบรรยากาศที่ดีมาก นักเรียนมีความตื่นตัวในการที่จะได้รับการฝึกอบรม มีความพร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมนันทนาการมาก ส่วนการปฏิบัติสมาธิยังไม่คงที่นัก คือวันแรกมีความตั้งใจปฏิบัติดีมาก ในวันที่ 2 ความตั้งใจลดลง เมื่อวิทยากรเน้นย้ำให้ปฏิบัติอย่างตั้งใจในวันที่ 3 จึงมีความตั้งใจมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขาดการเตรียมตัวที่ดี รวมไปถึงขาดการทำความเข้าใจในหลักไตรสิกขาและหลักสี่ปฐิธธรรม 7 ซึ่งแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มนำร่องที่มีการเตรียมตัวที่ดีกว่า นักเรียนจึงมีความตั้งใจในการฝึกปฏิบัติสมาธิดีมาก การสังเกตการณ์ทำกิจกรรมของนักเรียน นักเรียนสนใจนิทานธรรมะจากการดูวิดีโอทัศน์ สนใจการแสดงบทบาทสมมุติมากกว่าการบรรยายหรือเล่านิทาน ชอบทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่ากิจกรรมรายบุคคล แต่ใช้เวลาในการทำกิจกรรมกลุ่มเกินเวลาที่กำหนดไว้ และเนื่องจากนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมมีความคุ้นเคยกับวิทยากร จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวิทยากรกับนักเรียน โดยส่วนใหญ่จึงให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การตอบคำถาม การนำเสนอ

ผลงาน การแสดงบทบาทสมมุติ ส่วนการแสดงความคิดเห็นนักเรียนที่เรียนเก่งจะเป็นคนตอบมากกว่านักเรียนที่เรียนปานกลางและเรียนอ่อน และในขั้นสรุปผลนักเรียนชอบการบันทึกลงในสมุดเล่มเล็ก แต่การสรุปสาระสำคัญยังไม่ค่อยทันเวลาเนื่องจากอยู่ในช่วงท้ายของการฝึกอบรม (นนทวัฒน์ สุขผล, 2543) ได้อธิบายถึงเทคนิคการฝึกอบรมว่า หมายถึง กลวิธีในการถ่ายทอดประสบการณ์ ทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดีในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และในขณะทดลองใช้หลักสูตรผู้วิจัยและครูพี่เลี้ยงได้ช่วยกันตรวจให้คะแนนในระหว่างการฝึกอบรมซึ่งได้ผลดังนี้ หน่วยที่ 4 เรื่องอุตสาหกรรมหอดทอน มีค่าร้อยละสูงที่สุด คือเท่ากับ 81.91 ซึ่งพบว่า เป็นคุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุคือการระดมสมองเพื่อบอกลักษณะของความอุตสาหกรรม และด้านการรู้จักผล คือบอกประโยชน์ที่ได้รับจากการมีความอุตสาหกรรมรองลงมาคือหน่วยที่ 1 เรื่องมาฝึกสมาธิกันนะ มีค่าร้อยละเท่ากับ 79.21 พบว่าเป็นคุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุ คือ บอกความหมาย ระดับ และอุปสรรคของสมาธิ และด้านการรู้จักผล คือบอกประโยชน์ที่จะได้รับจากการฝึกสมาธิ ส่วนหน่วยที่ 5,3 และ 2 มีค่าร้อยละใกล้เคียงกัน คือ 75.83, 75.41 และ 74.37 และหน่วยที่มีค่าร้อยละน้อยที่สุด คือ หน่วยที่ 5 เรื่อง เป็นคนกตัญญู มีค่าร้อยละเท่ากับ 74.06 พบว่า ด้านการรู้จักเหตุเป็นแผนผังก้างปลาเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของลักษณะ ที่ควรกตัญญูซึ่งค่อนข้างยากเพราะต้องใช้การคิดวิเคราะห์ ด้านการรู้จักผล ให้เขียนเรียงความผลของความกตัญญู ซึ่งนักเรียนทำคะแนนได้น้อยเนื่องจากยังขาดการปฏิบัติหรือขาดประสบการณ์จริงในเรื่องความกตัญญูจึงเขียนไม่ถูกต้อง ด้านการรู้จักตน นักเรียนบอกข้อคิดได้ดีแต่บอกสิ่งตนควรปฏิบัติไม่ได้จึงทำให้ได้คะแนนน้อย ผลจากการให้คะแนนในระหว่างฝึกอบรมจึงได้ข้อสรุปว่า โดยภาพรวมคะแนนของทุกหน่วยมีค่าร้อยละเท่ากับ 76.35 ซึ่งเป็นคะแนนระดับดีเมื่อเทียบกับเกณฑ์การตัดสินระดับคะแนนตามหลักสูตรฝึกอบรม นักเรียนมีคะแนนด้านการรู้จักเหตุและการรู้จักผลมากกว่าการรู้จักตน จากผลคะแนนดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบว่านักเรียนชอบการระดมสมองมากกว่าการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการเขียนบรรยาย (ชัยฤทธิ์ ศิลาดเดช, 2545, น. 47) กล่าวว่าสภาพการจัดการศึกษาในอนาคตข้างหน้าจำเป็นต้องพัฒนาคนให้เกิดความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะด้านการสื่อสาร คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้การปรับตัวให้ทันกับโลกในยุคโลกาภิวัตน์และกระแสจากสังคม

2. ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสี่ปฐิสธรรม 7 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการประเมิน และการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

2.1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมหลังจากทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีค่าประสิทธิภาพ $E1/E2 = 76.85/75.20$ ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 คือหลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E1/E2 = 75/75$ และผลจากการหาค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทั้ง 2 ครั้ง พบว่า ค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมมีความแตกต่างกันไม่มากนัก คือ ค่าประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมกลุ่มนาร่อง (try-out) มีค่าสูงกว่าเล็กน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนกลุ่มนาร่องผู้วิจัยได้เข้าไปชี้แจงและทำความเข้าใจจึงมีการเตรียมความพร้อมที่ดีและมีความเข้าใจในขั้นตอนของการฝึกอบรมส่วนนักเรียนกลุ่มเป้าหมายแม้ว่าจะคุ้นเคยกับผู้วิจัย แต่มีเวลาเตรียมตัวค่อนข้างน้อย จึงทำให้การดำเนินการฝึกอบรมไม่คล่องตัวนัก อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทั้งกลุ่มนาร่องและกลุ่มเป้าหมายเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ (สนฤดี ศรีสวัสดิ์, 2551, น. บทคัดย่อ) การพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า ชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขาประสิทธิภาพโดยเฉลี่ย 87.32/86.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2.2 ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการศึกษา พบว่า ก่อนและหลังการฝึกอบรม นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยหลังการฝึกอบรมนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจสูงกว่าก่อนการอบรมในระดับผ่านเกณฑ์ของหลักสูตรฝึกอบรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ก่อนเข้ารับการอบรมนักเรียนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรกำหนด เมื่อได้รับการฝึกอบรมจากการปฏิบัติจริง และการศึกษาคู่มีสำหรับนักเรียนตามขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรม จึงได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจ และส่งผลให้นักเรียนทำคะแนนสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จิราภรณ์ วัชรปราการ, 2550, น. บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการประเมินผลตามสภาพจริง สำหรับวิทยากรอาชีพระยะสั้น อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ก่อนและหลังการใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยหลังการอบรม วิทยากรอาชีพระยะสั้น มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริงสูงกว่าก่อนการอบรม

2.3 ผลการประเมินคุณลักษณะสัปปุริสธรรม 7 หลังการฝึกอบรมในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปว่า คุณลักษณะด้านการรู้จักเหตุและการรู้จักผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก อีกทั้งด้านการรู้จักตนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ซึ่งผ่านเกณฑ์ระดับคุณภาพและเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมทุกคนเต็มใจที่จะอบรมและให้ความร่วมมือ

จึงทำให้ได้รับความรู้ มีคุณธรรม ศีลธรรมนำชีวิต รู้จักช่วยเหลือกัน เป็นการฝึกทักษะในการทำกิจกรรมร่วมกัน (เริงลักษณ์ โรจน์พันธ์, 2529, น. 9) กล่าวถึง ประโยชน์ของการฝึกอบรมว่า ทำให้วิธีปฏิบัติงานดีขึ้น ช่วยลดเวลาเรียน ช่วยส่งเสริมจิตใจและศีลธรรม (วิน เชื้อโพธิ์หัก, 2537, น. 34) กล่าวว่าการฝึกอบรมทำให้ได้รับความรู้ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่ม เกิดความกระตือรือร้น เกิดการพัฒนาตนเอง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้ช่วยกันวางแผนกันทำงานให้สำเร็จ เกิดเจตคติที่ดี และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะหลักสัปปุริสธรรม 7 ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ เป็นเด็กดี มีคุณธรรม และเกิดการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกที่ควร จึงเป็นแนวหนึ่งในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7 กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถนำหลักธรรมนำพาชีวิตให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. ควรทำวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาในระดับอื่นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
3. ควรทำงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน. (2559). “หลักไตรสิกขากับการพัฒนาคน”. วารสาร
ครุศาสตร์ปริทรรศน์, 3(2), 170-178.
- เครือวัลย์ ลิมอภิชาด. (2531). หลักและเทคนิคการฝึกอบรมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สยามศิลป์ การพิมพ์.
- จิราภรณ์ วัชรปรการ. (2550). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประเมินผลตามสภาพ
จริง สำหรับวิทยาการอาชีวพระยะสั้น อำเภอปลอย จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช. (2545). คู่มือการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : แม็ค.
นนทวัฒน์ สุขผล. (2543). เทคนิคการฝึกอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์
เน็ท.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธัมมจิตโต). (2562). ปฏิญญาโรงเรียนวิถีพุทธบูรณาการหลัก
ไตรสิกขา. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1497451>
- พระปลัดสาธิต อมโรม. (2558). ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 6 เขตบางคอแหลม สังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- เริงลักษณ์ โรจน์พันธ์. (2529). เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทาง
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิน เชื้อโพธิ์หัก. (2537). การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิจิตร อาวะกุล. (2540). การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ผลิตธรรม.
- สนฤดี ศรีสวัสดิ์. (2551). การพัฒนาชุดการเรียนคณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบ
ไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

